

ДОБРОВІЛЬНЕ ДЕРЖАВНЕ СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ У ФРАНЦІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XIX – ПОЧАТКУ XX СТ.

Провідною організаційно-правовою формою соціального захисту населення європейських країн на сучасному етапі виступає соціальне страхування. У разі настання соціальних ризиків громадяни цих країн мають змогу претендувати на матеріальне забезпечення за рахунок страхових фондів. У своєму розвитку інститут соціального страхування пройшов ряд етапів: добровільного, факультативно-обов'язкового, частково-обов'язкового та загальнообов'язкового страхування. В означеній статті автор поставив за мету показати зародження інституту соціального страхування у Франції.

Основною формою функціонування добровільного соціального страхування у Франції у другій половині XIX ст. були товариства взаємодопомоги. Означені товариства об'єднували, переважним чином, пролетаріат та дрібну буржуазію. Визначальним напрямком їх діяльності була організація надання медичної допомоги хворим членам товариств. Саме ця риса суттєво вирізняла французькі товариства від подібних установ добровільного страхування Англії та Німеччини, які практикували, здебільш, видачу хворим грошових допомог [2, с. 36]

Найбільш розповсюдженою формою застосування лікарської праці при французьких товариствах взаємодопомоги була система «фіксованих» лікарів. Вона передбачала працю лікарів за цивільно-правовими угодами із виплатою їм винагороди, в залежності від кількості хворих або ж від кількості візитів. Максимальна оплата сягала 17-20 франків за одного хворого і 1 – 1,5 франка за день хвороби. Так, наприклад, за 1985 р. оплата лікарської праці була виражена такими показниками: 2,6 франка лікарського

гонорару на одного члена товариства; 10,33 франків на одного хворого; 0,59 франка на один день хвороби [6, с.210].

Загалом на 1908 р. у Франції нараховувалося майже 20 тис. різноманітних кас взаємодопомоги, які, за неповними даними, об'єднували понад 3,5 млн. осіб, в тому числі більше 400 тис. почесних членів (останній показник значною мірою підтверджував філантропічний характер діяльності товариств – О.М.). Загальні витрати по страхуванню від хвороби на цей час склали 21,2 млн. франків, з яких: лікарський контроль – 4,6 млн., медикаменти – 5,6 млн., грошова допомога – 11 млн. Оскільки продаж медикаментів у товариствах на той час здійснювався самими лікарями, то витрати на практичну медичну допомогу склали майже половину від загального бюджету лікарняних кас [5, с.14].

Незважаючи на це, французькі лікарі з певною настороженістю ставилися до страхових інститутів, обґрунтовуючи свою позицію низьким рівнем оплати праці. На з'їзді практикуючих лікарів, що відбувся в Парижі в квітні 1907 р. при обговоренні питання удосконалення інституту соціального страхування були виставлені вимоги необхідності закріплення в законодавчому порядку системи вільного вибору лікарів та підвищення тарифу обслуговування застрахованих до розмірів звичайних розцінок приватної практики [7, с.39] До початку першої світової війни зазначені вимоги були частково задоволені через запровадження «вогезівської» системи (від назви департаменту Вогезів, де вперше було запропоновано вільний вибір лікарів – О.М.) та поступового зростання тарифів обслуговування у зв'язку з оплатою кількості лікарських візитів [1, с.11].

Крім організації медичної допомоги, добровільне страхування у Франції характеризувала ще одна особливість – активна участь держави. Якщо в Німеччині та Англії держава законодавчим шляхом лише встановлювала юридичні гарантії для страхових товариств та заохочувала меценатів до приватних пожертвувань, то у Франції – надавала інституту добровільного страхування суттєву фінансову підтримку за рахунок

платників державних податків. Найвагомим такий внесок був при запровадженні страхування старості [4, с.32].

Законом від 26 квітня 1856 р. було створено пенсійний фонд, який складала відрахування із бюджетів товариств взаємодопомоги та субсидій уряду. Спочатку розмір субсидії складав 200 тис. франків на рік, згодом був збільшений до 800 тис. Загалом, за період з 1856 по 1903 р. урядова субсидія становила 33 млн. франків[8, с. 426]. Призначення пенсій з пенсійного фонду здійснювалося за рішенням загальних зборів товариств взаємодопомоги особам, що досягли 50-річного віку і перебували в товаристві не менше 10 років. Характеризуючи значення пенсійного фонду для забезпечення старості, відзначимо, що на 1995 р. обсяг фонду складав 115 млн. франків, за рахунок яких отримували пенсії 37 тис. осіб. Якщо взяти до уваги, що на той час у Франції нараховувалося майже 9 млн. осіб, старших 50 років, то пенсію отримував лише 1 із 240. При цьому середній розмір пенсії складав 72 франки на рік [3, с.114]. Таким чином практика пенсійного фонду у Франції засвідчила, що навіть при матеріальній підтримці держави, добровільне страхування неспроможне забезпечити у разі старості.

Альтернативним джерелом забезпечення застрахованих пенсіями у Франції була «національна пенсійна каса для престарілих», до якої будь-який громадянин міг сплачувати внески у розмірі не менше 1 франка. При цьому максимальний щорічний внесок мав складати не більше 500 франків, а майбутня пенсія не мала перевищувати 1200 франків на рік. У випадку настання інвалідності пенсія могла виплачуватися і до настання 50-річного віку, однак її розмір становив 360 франків на рік. Загалом до пенсійної каси у 1897 р. надійшло 2 млн. внесків на суму 43,5 млн. франків. На забезпечення 226 тис пенсіонерів було витрачено 34 млн. франків. При цьому середній розмір пенсії становив 151 франк. Лише 20% пенсіонерів отримували забезпечення в межах від 200 до 1500 франків [2, с.45]. Ще більш скромними результатами визначалося страхування на випадок смерті. За 30 років із 1868

до 1897 р. було укладено біля 4 тис. страхових договорів, за якими сплачено 2,6 млн. франків [4, с.72].

Отже, система добровільного державного страхування у Франції наприкінці XIX – початку XX ст. не виправдала покладених на неї сподівань. В той же час вона виступила необхідним підготовчим етапом для запровадження в життя основ соціального страхування на принципах загальнообов'язковості. Першим нормативним актом у даному напрямку був закон про страхування старості й інвалідності, прийнятий у 1910 році.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Вигдорчик Н.А. Социальное страхование. – СПб.: Муравей, 1917. – 31 с.
2. Вигдорчик Н.А. Социальное страхование. Систематическое изложение истории, организации и практики всех форм социального страхования. – СПб.: Практическая медицина, 1912. – 295 с.
3. Данский Б.Г. Страхование рабочих в России и на Западе. Т.1. Вип. 3. Организация больничной кассы . – СПб.: Прибой, 1914. – 206 с.
4. Данский Б.Г. Страхование старости и инвалидности в иностранных государствах . – СПб.: «Экономика», 1912. – 102 с.
5. Дементьев Е.М. Врачебная помощь рабочим и страхование их от болезней. – СПб.: «Труд», 1896. – 23 с.
6. Киппен А. Социальное законодательство Франции и Бельгии. – СПб., 1900. – 342 с.
7. Съезд практических врачей Франции для обсуждения некоторых вопросов врачебного быта // Практическая медицина. – 1907. - №27. – С.38-43.
8. Яроцкий В. Страхование рабочих в связи с ответственностью предпринимателей . – СПб.: «Труд», 1895. – Т.1. – 496 с.